

7. Офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.un.org.ua/ua/information-centre/news/1371>>.

УДК 330.341.1

Самосьонок Л.М., канд. екон. наук, доц. (ДонНУЕТ, Донецьк)

ДІАЛЕКТИЧНА ЄДНІСТЬ ФРАГМЕНТАЦІЇ ТА ІНТЕГРАЦІЇ ІННОВАЦІЙ

Розглянуто особливості формування та функціонування інноваційних систем закритого та відкритого типу. Доведено залежність інтегрування просторово відокремлених фрагментів інноваційного процесу від біфуркації інноваційного розвитку.

Ключові слова: *інноваційна система, інноваційна інтеграція, біфуркація інноваційного розвитку, фрагментація, технологічний уклад.*

Сучасна інноваційна діяльність характеризується тенденцією до поєднання стратегічних моделей національного розвитку, заснованих на створенні та впровадженні інновацій, конкурентоспроможних на світових ринках, із активізацією інтеграційних процесів у сфері інноваційного розвитку [1, с. 11]. Ця особливість інноваційної діяльності зумовлена низкою факторів, що детермінують пріоритетність інноваційного розвитку: високий рівень глобалізації; прискорення поширення інновацій каналами міжнародної торгівлі, внутрішньофірмової торгівлі ТНК (глобальні виробничі та збутові мережі); експортна орієнтація інноваційних виробництв; прискорення розвитку технологічної бази виробництва; посилення конкуренції на світових ринках; перехід процесів інтернаціоналізації та інтеграції від сфери обміну до сфери виробництва; структурні зрушення в системі факторів виробництва на користь інформації, знань, інтелектуального капіталу, технологій; лібералізація торгівлі та руху факторів виробництва на регіональному та глобальному рівнях тощо [1, с. 11; 2, с. 64; 3, с. 213; 4, с. 130].

До сучасних особливостей інноваційної діяльності також належить формування інноваційних систем, які являють собою системи взаємопов'язаних економічних суб'єктів і суспільних інститутів, які беруть участь у створенні передумов, здійсненні та поширенні результатів інноваційної діяльності [40, с. 194]. Зазвичай в економічній літературі мова йдеться про національні інноваційні системи, іноді – про регіональні інноваційні системи як у рамках однієї країни, так і транскордонні. Однак останнім часом виокремлюють, крім того, локальні інноваційні системи, або інноваційні системи виробничих комплексів, які охоплюють сукупність науково-виробничих об'єктів, формують інноваційні кластери; галузеві інноваційні системи та інноваційні системи підприємств (мікро-економічні інноваційні системи) [5, с. 28].

Істотною особливістю функціонування сучасних інноваційних систем на мікро-, мезо- та макроекономічному рівнях є перехід від закритої до відкритої

моделі. Розподіл інноваційних систем на закриті та відкриті ґрунтується на критерії специфіки їх діяльності, який передбачає сукупність таких характеристик:

- науково-технічна основа інноваційної діяльності (власна або запозичена);
- ресурсне забезпечення інноваційної діяльності;
- сфера застосування (споживання) інновацій (відтворювальна система цієї країни або інших країн);
- сфера поширення інноваційного продукту (внутрішній ринок або ринки інших країн) [5, с. 28; 6, с. 8; 7, с. 41-42; 8, с. 86].

Характерні ознаки закритої інноваційної системи будь-якого рівня визначаються виключно власними ресурсними можливостями, спроможністю титульного суб'єкта інноваційної системи (регіону, країни, галузі, кластера, підприємства тощо) до інноваційної діяльності. Закритим інноваційним системам, які панували у світі до кінця 1960-х рр., була притаманна філософія збуту, зміст якої полягав у формуванні такої моделі поведінки цього суб'єкта, яка базувалася на прагненні до продажу наявних товарів і послуг, вироблених із залученням лише внутрішніх ресурсів [7, с. 40]. При цьому превалюючою функцією інноваційної діяльності була виробнича, на основі чого закриті інноваційні системи характеризувалися монофункціональною та строго вертикальною організацією [7, с. 40; 8, с. 88].

Вплив цілої низки факторів, серед яких треба відзначити загострення конкуренції на внутрішніх і зовнішніх ринках, спрощення доступу до факторів виробництва (капіталу, робочої сили) унаслідок лібералізації їх руху та їх кількісного і якісного зростання, формування новітніх організаційних структур, спричинив поступовий перехід до відкритого типу інноваційних систем. Основними атрибутами відкритих інноваційних систем є складний характер їх організації; розгалуженість ресурсної бази; поліфункціональність; варіативність складу внутрішніх і зовнішніх компонентів; комплексність інноваційної діяльності [5, с. 28-29; 7, с. 41; 9, с. 213-214]. Порівняльну характеристику відкритих і закритих інноваційних систем подано в таблиці 1.

Таблиця 1 – Основні ознаки інноваційних систем закритого та відкритого типу

Характеристика інноваційної системи	Закрита інноваційна система	Відкрита інноваційна система
1	2	3
Науково-технічна основа інноваційної діяльності	Внутрішня	Внутрішня та/або зовнішня
Ресурсна база інноваційної діяльності	Внутрішня	Внутрішня та/або зовнішня
Сфера застосування інновацій	Вітчизняна відтворювальна система	Вітчизняна та/або іноземна відтворювальні системи
Сфера поширення інновацій	Внутрішній ринок	Внутрішній та зовнішні ринки

Продовження таблиці 1

1	2	3
Система цільових настанов інноваційної діяльності	«Філософія збуту»	Поєднання інтересів виробників, споживачів і суспільства в цілому
Організаційна структура	Монофункціональна вертикально інтегрована структура	Поліфункціональна структура з елементами вертикальної та горизонтальної інтеграції, у тому числі мережевого типу
Превалююча функція інновацій	Виробнича функція	Поєднання всіх функцій інновацій (пізнавальна, перетворювальна, організаційна, мотиваційна, виробнича, соціально-споживча, ресурсозберігаюча, дослідницька, інформаційна)
Ставлення до інтелектуальної власності, що використовується в процесі інноваційної діяльності	Забезпечення секретності, ексклюзивності володіння та захисту одноосібного права володіння інтелектуальною власністю	Ставлення до інтелектуальної власності як до товару, що може вільно торгуватися на відповідному ринку

Примітка. Складено автором на основі аналізу джерел [5-10].

Перехід до інноваційних систем відкритого типу, який розпочався з кінця 1960-х - початку 1970-х рр., знаменувався зміною: орієнтації інноваційної діяльності від вирішення завданні з вдосконалення виробництва на удосконалення задоволення потреб суспільства; підвищенням гнучкості організаційної структури інноваційної діяльності; активізацією взаємодії внутрішнього та зовнішнього середовища інноваційної діяльності, суб'єктів різних інноваційних систем; об'єднанням ресурсних баз інноваційних систем, різних за просторовою та функціональною ознаками; розширенням кола суб'єктів інноваційної діяльності, що входять до НІС, і зміцненням взаємозв'язків між ними [7, с. 43; 45, с. 216].

Панування відкритого типу інноваційних систем відкрило чималі перспективи для подальшої активізації інноваційного розвитку, основними вимірами яких є:

- а) просторовий – перехід інноваційної діяльності на глобальний рівень;
- б) структурний – поширення мережових форм інноваційної діяльності;
- в) споживчий – спрощення доступу до інноваційних товарів і послуг;
- г) виробничий – спрощення доступу до ресурсних баз інших інноваційних систем, розвиток співпраці з суб'єктами цих систем з метою підвищення результативності інноваційної діяльності;
- г) фінансовий – удосконалення шляхів комерціалізації інновацій та, відповідно, прискорення отримання фінансових вигід від інноваційної діяльності;

д) процесний – можливість вибору орієнтації інноваційної діяльності на внутрішні або зовнішні ресурси, внутрішнє або зовнішнє поширення інновацій у різних комбінаціях;

е) інституційний – налагоджування приватно-державного партнерства, удосконалення інституційних засад переливу знань, трансферу технологій, комерціалізації та дифузії інновацій між різними інноваційними системами;

є) культурний – сприяння міжособистісним контактам у сфері науки, НДДКР, бізнесу; поєднання практичного досвіду щодо ведення інноваційної діяльності, накопиченого в різних інноваційних системах; активізація міжкультурної комунікації та сприяння поширенню процесів соціальної глобалізації [9, с. 213-214; 10, с. 22].

У результаті переходу до інноваційних систем відкритого типу відбувається не тільки прискорення поширення інновацій на національному, регіональному та глобальному рівнях, але й зміни у формах і каналах передачі інновацій. Якщо класичною формою поширення інновацій є їх продаж у матеріалізованому вигляді (інноваційний продукт або обладнання для його виготовлення), то нині все більшої значущості набувають новітні форми трансферу інновацій – прямі та портфельні іноземні інвестиції в розробку та/або впровадження інновацій; зростання обсягів торгівлі патентами та ліцензіями; розвиток спільного інноваційного підприємництва, науково-виробничої кооперації, реалізація спільних проектів у сфері НДДКР; розширення використання схем інжинірингу та франчайзингу в міжнародному обігу інновацій; розвиток орендних (лізингових) відносин щодо інноваційної техніки; часове та організаційне зближення стадій інноваційного процесу за умови просторової диверсифікації цих стадій тощо [1, с. 20; 4, с. 130-131; 11, с. 13]. Відповідно до визначених форм поширення інновацій у світовому господарстві можна виокремити такі основні канали передачі інновацій: міжнародна торгівля в усіх її формах; міжнародна інвестиційна діяльність, міжнародна науково-технічна співпраця; глобальні інформаційні мережі тощо [1, с. 28-29; 12, с. 50; 13, с. 26].

Таке різноманіття форм і каналів передачі інновацій на міжнародному рівні відображають тенденцію сучасного інноваційного розвитку, виявлену ще А. Маршаллом. На його думку, двигуном інноваційного процесу, інноваційного розвитку є діалектична єдність суперечностей між посиленням фрагментації знання, спричиненим поглибленням міжнародного поділу праці (МПП), і об'єктивною необхідністю інтегрування цього ж самого знання [14, с. 145]. Звичайно, за часів А. Маршалла (кін. XIX - поч. XX ст.) мова не йшла про поширення інновацій у масштабах та зі швидкістю, притаманними цьому процесу на початку XX ст. Більше того, ним виявлено та проаналізовано фактори переходу до індустріального, а не постіндустріального розвитку економіки. Але це твердження про рушійну силу діалектичного протиріччя фрагментації та інтеграції цілком доцільно застосовувати до пояснення особливостей переходу до постіндустріальної економіки, засад формування новітньої економічної системи, заснованої на інноваціях, знаннях, інформації (різні автори дають різні назви такій новій економіці – «інноваційна економіка» [15], «економіка знань» [16], «інформаційна економіка» [17], «інтелектуальна економіка» [18] тощо).

Насправді, у світовому господарстві одночасно мають місце як дезінтеграційні, так і інтеграційні явища у просторовому та часовому вимірі перебігу інноваційних процесів. З одного боку, має місце поглиблення спеціалізації господарської діяльності, у тому числі й інноваційної діяльності; поширення набуває створення розгалуженої мережі наукових, науково-дослідних установ, дослідно-виробничих комплексів і т. ін., кожне з яких володіє та користується знанням щодо певного етапу інноваційного процесу, виготовлення певного продукту (нового знання, технології, товару чи його компонента тощо).

Прискорення перебігу всіх етапів життєвого циклу інновацій призводить до того, що на сучасному етапі фактор часової фрагментації поступово втрачає своє значення порівнянні із фактором просторової фрагментації інноваційного процесу. В результаті відбувається стиснення класичної S-подібної логістичної кривої (крива Р. Перла), застосовувати яку для ілюстрування життєвого циклу інновації запропонував Р. Ленц [19]. Прискорюється не лише життєвий цикл окремої інновації, але й процесу зміни інновацій (переходу від однієї інновації до іншої), а отже, переважаючим стає паралельний перехід до нових інновацій (початок життєвого циклу наступної інновації до завершення життєвого циклу попередньої інновації) [20, с. 26-28].

Ураховуючи вищезазначене, схематично скорочення життєвого циклу інновації та прискорення зміни інновацій може бути представлено у вигляді сукупності S-подібних кривих, наведеної на рисунку 1.

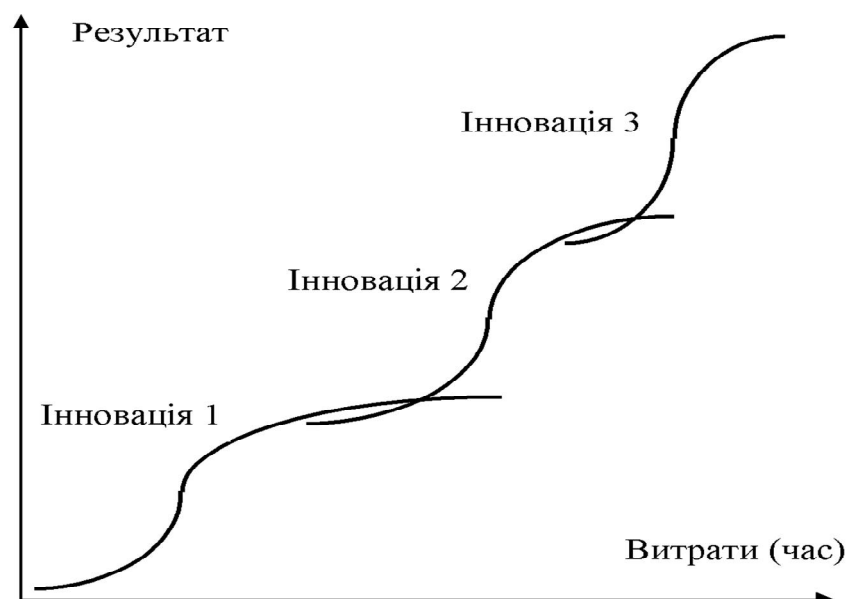

Рисунок 1 – Прискорення життєвого циклу та зміни інновацій

Примітка. Складено автором за джерелами [20, с. 26-28; 21, с. 66].

Прискорення інноваційних процесів відбувається не відокремлено, а одночасно зі зростанням темпів розвитку інших сфер суспільного життя (ділових циклів, циклів розвитку соціальних систем, циклів капіталізації, демографічних циклів, циклів існування техніки, життєвих циклів товарів і технологій тощо) [22, с. 131-132; 23; 24, с. 25]. За таких умов потреба в інноваціях як ініціатор ін-

новаційного процесу виникає частіше, а посилення конкуренції як на національному, так і на міжнародному рівнях вимагає більш оперативного реагування інноваторів (підприємств, регіонів, країн тощо) на цю потребу.

Що стосується просторового фактора фрагментації інноваційних процесів, то його значення дедалі зростає під дією таких причин, як: збільшення матеріальних витрат, потрібних для ведення інноваційної діяльності; необхідність прискорення розробки та впровадження інновацій за одночасної участі в цьому процесі великої кількості взаємопов'язаних суб'єктів інноваційної діяльності; підвищення ризикованості інноваційної діяльності внаслідок посиленої конкуренції на національних і світових ринках, невизначеності результату такої діяльності, інших специфічних для ринку інноваційних товарів та послуг факторів економічного, соціального, психологічного характеру [25, с. 456-457]; загальногосподарських тенденцій спеціалізації виробництва, поглиблення міжнародного поділу праці тощо.

Така фрагментація інноваційної діяльності дає можливість збільшити масштаби інноваційної діяльності на кожній із стадій інноваційного процесу, підвищити спроможність до ефективної інноваційної діяльності кожної з ланок, що бере в ній участь завдяки їх спеціалізації на конкретному виді діяльності. Однак, фрагментація інноваційної діяльності передбачає і певні ризики. Зокрема, підвищуються трансакційні витрати та контрактні ризики в результаті необхідності взаємодії великої кількості елементів мережі. Для мінімізації таких ризиків необхідним є створення інституційної основи для координації, управління та контролю за підприємствами й установами, що є ланками фрагментованого інноваційного процесу. Інакше кажучи, необхідною є інтеграція цих ланок з метою скорочення впливу негативних інституційних факторів з подальшим синтезом елементів фрагментованого інноваційного процесу в єдину організовану та інституціоналізовану систему.

Інтегрування фрагментів інноваційного процесу, просторово відокремлених один від одного, також зумовлюється низкою загальних факторів суспільного розвитку та специфічних факторів інноваційного розвитку. До перших належать тенденції глобалізації, інтернаціоналізації господарського життя, транснаціоналізації, міжнародної економічної інтеграції (на регіональному та, частково глобальному рівнях), активізація коопераційної взаємодії в усіх сферах суспільного життя, розвиток мережеских форм економічної діяльності тощо [1, с. 11; 4, с. 130; 13, с. 27-28; 25, с. 457]. Що стосується специфічних факторів інноваційного розвитку, що зумовлюють необхідність інтегрування фрагментованих ланок інноваційного процесу, то тут треба відзначити зростаючу потребу у підвищенні ефективності інновацій на тлі загострення конкурентної боротьби на ринках інноваційної продукції.

Діалектична єдність фрагментації та інтеграції інновацій зумовлена біфуркаційністю інноваційного розвитку. Так, зростання масштабів інноваційної діяльності в усьому світі спричиняє підвищення інерційності інноваційних систем (національних, регіональних, глобальної), а посилення впливу дестабілізуючих зовнішніх факторів на інноваційний розвиток призводить до втрати стійкості інноваційної системи, а отже, виникають об'єктивні потреби у переході

інноваційної діяльності на нову траєкторію розвитку. Саме в цьому переході й відображається біфуркаційність інноваційного розвитку, що відображено на рисунку 2.

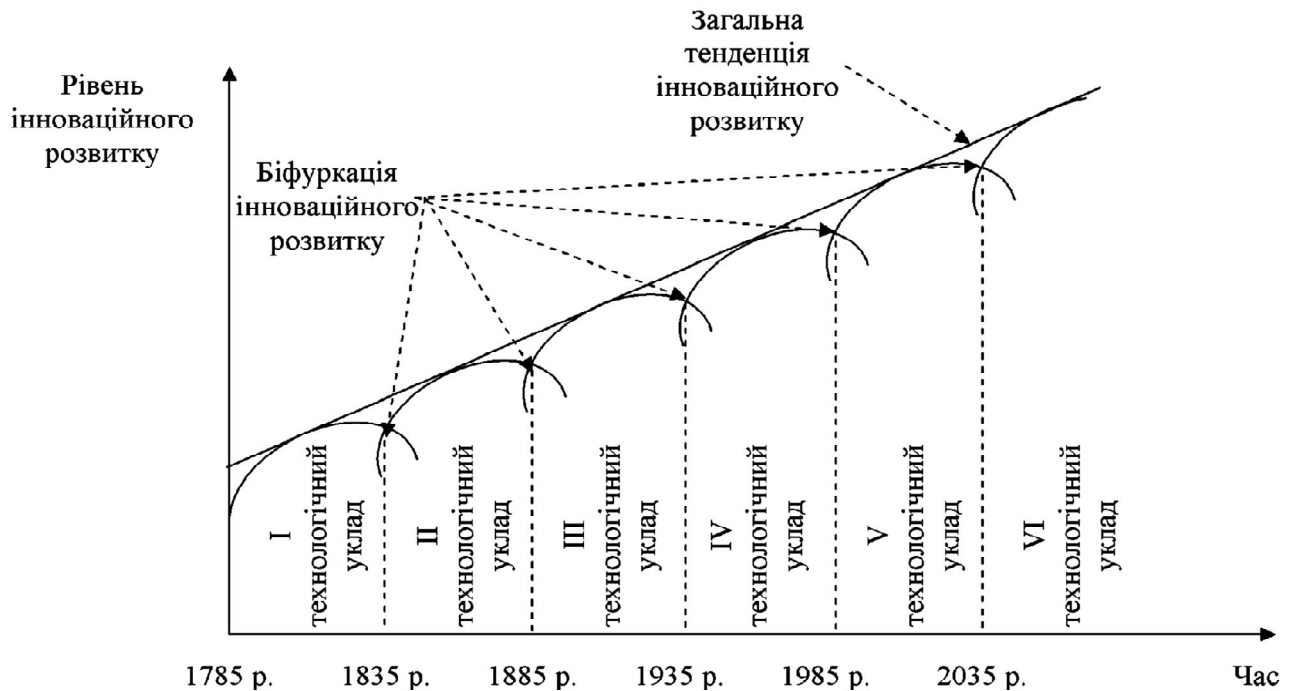

Рисунок 2 – Біфуркаційність інноваційного розвитку на основі еволюції технологічних укладів

Примітка. Розроблено автором на основі джерела [26, с. 22].

Цей процес є наслідком системної взаємодії науково-технічного прогресу та глобалізаційних процесів в інноваційній діяльності. Уособленням таких біфуркацій інноваційного розвитку є зміна домінуючих у світовій економіці техніко-економічних (технологічних) укладів (ТУ), які засновуються на радикальних (базових, базисних) інноваціях. При цьому технологічні уклади змінюються не одночасно та стрибкоподібно, а поступово, від однієї галузі до іншої, від однієї країни (регіону) до іншої тощо. Відкриття та винаходи, що лежать в основі базисних інновацій, відбуваються набагато раніше, ніж їх масове використання, тобто їх зародження відбувається в одному ТУ, а масове використання – в наступному [27, с. 68].

Так, пануючий нині в розвинених країнах і НІК V ТУ (з 1985 р. до (орієнтовно) 2035 р.) спирається на досягнення в сфері електроніки та мікроелектроніки, атомної енергетики, інформаційних технологій і генної інженерії, хоча більшість фундаментальних наукових основ цих інновацій було закладено в попередніх IV і навіть III ТУ. Радикальні інновації в зазначених сферах знань спричинили створення та поступове поширення й удосконалення новітніх продуктів у сфері нанотехнологій та біотехнологій, освоєння космосу, розвитку засобів зв'язку (супутниковий, стільниковий), відео- й аудіотехніки, телекомунікаційних засобів тощо. Ці матеріально-технічні за своїм типом інновації [28, с. 20]

спричинили появу низки організаційно-управлінських нововведень: нині відбувається поступовий перехід від розрізнених фірм до єдиної мережі великих і середніх компаній, від лінійної до дивізійної внутрішньофірмової структури [27, с. 68; 28, с. 20]. Організаційно-управлінські інновації базуються, насамперед, на використанні сучасних засобів зв'язку, телекомунікаційних мереж тощо. Одночасно складові цих інноваційних мереж взаємодіють у сфері всіх етапів інноваційного процесу, виводячи, таким чином, його на новий рівень.

Паралельно з V ТУ економіки багатьох країн світу характеризуються переважним використанням технологій IV і III ТУ, для яких характерним є використання електроенергії та енергії вуглеводнів, таких як нафта та природний газ [29, с. 159-160]. До цих країн належить і Україна з притаманним їй національній економіці переважанням добувної галузі, металургії та важкого машинобудування. Такою країною є і Росія, в економіці якої у 2008 р. на частку III ТУ припадало близько 30% виробництва; на частку IV ТУ – 50%, V ТУ – 10% і лише 1% на частку нового, VI ТУ, який лише зароджується [30].

Для нового, VI ТУ, який нині перебуває на стадії формування (за визначенням С.Ю. Глазьева, на стадії ембріонального розвитку [31]) базовими галузями мають стати робототехніка; біотехнології, створені на основі досягнень молекулярної біології та генної інженерії; нанотехнології; системи штучного інтелекту; глобальні інформаційні мережі; інтегровані високошвидкісні транспортні системи тощо [29, с. 160]. У рамках VI ТУ передбачається також розвиток лазерної техніки, компактної та надфективної енергетики; перехід до використання водню як екологічно чистого енергоносія; застосування високих гуманітарних технологій з метою підвищення можливостей людини, удосконалення соціальної структури та системи управління суспільними процесами [27, с. 68].

Звичайно, перехід до нового ТУ здійснюється не одночасно в усьому світі. Для кожного з ТУ визначали групу країн, що складають групу технологічних лідерів цього ТУ, країни «центру», країни-інноватори. Саме ці країни (для VI ТУ прогнозується, що таким центром мають стати, вже традиційно, країни Західної Європи, США, Японія). Інша група країн характеризується високою спроможністю до впровадження інновацій, але ці інновації переважно є запозиченими у країн – інноваційних лідерів. До найуспішніших країн, розвиток яких обумовлено запозиченим і ефективним упровадженням інновацій з інших країн, є НІК [1, с. 28], особливо НІК другої, третьої та наступних хвиль [32, с. 85]. Решта країн світу демонструє різного ступеня відставання в упровадженні інновацій та переважно починає використовувати інновації на кінцевих стадіях їх життєвого циклу.

Таким чином, внутрішні передумови інноваційної інтеграції обумовлені специфікою власне інноваційних процесів та інноваційного розвитку окремих країн, їх угруповань та світу в цілому. До внутрішніх передумов інноваційної інтеграції належать пріоритетність інноваційного розвитку як основи стратегії національного розвитку багатьох країн; формування інноваційних систем різних рівнів, у тому числі таких, що охоплюють суб'єкти та інститути двох або більше країн; перехід інноваційних систем відкритого типу, які базуються на використанні внутрішніх і зовнішніх ресурсів інноваційного розвитку; удоско-

налення трансмісійного механізму інноваційного розвитку шляхом удосконалення форм і каналів поширення інновацій на всіх етапах інноваційного процесу; діалектична єдність фрагментації та інтеграції інноваційного процесу на національному та на міжнародному рівні; прискорення життєвого циклу інновацій; біфуркаційність глобального інноваційного розвитку; диспропорційність і асиметричність інноваційного розвитку різних країн; включення зовнішніх (іноземних) акторів і створення мережових структур у ході перебігу сучасних інноваційних процесів.

Список літератури

1. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України. В 3 т. Т. 2. Інноваційно-технологічний розвиток економіки / За ред. В.М. Гейця, В.П. Семиноженка, Б.Є. Кваснюка. – К.: Фенікс, 2007. – 565 с.
2. Дука А. Інноваційний вимір глобалізації / А. Дука // Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Сер. Економіка. – 2008. – № 99-100. – С. 64-68.
3. Глазьев С.Ю. Инновационная интеграция – основа экономической политики ЕвразЭС / С.Ю. Глазьев // Инновации и инвестиции для модернизации и технологического перевооружения экономики России: [сб. материалов]. – М.: ФГУ НИИ РИНКЦЭ, Инноватика, 2010. – С. 213-215.
4. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України. В 3 т. Т. 1. Економіка знань – модернізаційний проект України / За ред. В.М. Гейця, В.П. Семиноженка, Б.Є. Кваснюка. – К.: Фенікс, 2007. – 2007. – 542 с.
5. Шапошникова С.В. Управление различными типами инновационных систем / С.В. Шапошникова // ИннВестРегион. – 2008. – № 4. – С. 27-31.
6. Алсуф'єва О.А. Аналіз системних основ та форм генезису НІС / О.А. Алсуф'єва // Європейський вектор економічного розвитку. – 2012. – № 1 (12). – С. 3-10.
7. Зобов П.В. Модели организации продуктивно-инновационного процесса на предприятиях / П.В. Зобов // Качество. Инновации. Образование. – 2008. – № 7. – С. 39-46.
8. Джемелінська Л.В. Аналіз моделей відкритої та закритої інноваційної діяльності підприємств / Л.В. Джемелінська // Сучасні проблеми економіки та підприємництва. – 2011. – Вип. 7. – С. 86-90.
9. Gassmann O. The Future of Open Innovation / O. Gassmann, E. Enkel, H. Chesbrough // R&D Management. – 2010. – Vol. 40, Issue 3 – P. 213-221.
10. Мирошина В.Н. Роль инноваций в контексте их влияния на качество экономического роста [Электронный ресурс] // Ломоносов: докл. XV Междунар. конф. студентов, аспирантов и молодых ученых / Под ред. И.А. Алешковского, П.Н. Костылева, А.И. Андреева: [материалы]. – М.: Изд-во МГУ; МЫСЛЬ, 2008. – Режим доступа: <<http://www.lomonosov-msu.ru/2008/>>.
11. Муравьева А.В. Банковские инновации: мировой опыт и российская практика: дис. ... канд. экон. наук: 08.00.14 / А.В. Муравьева. – М., 2005. – 148 с.
12. Макогон Ю. Стратегия инновационного развития Украины в контексте интеграции в Европейский Союз / Ю. Макогон, Е. Медведкина // Журнал европейской экономики. – 2008. – Т. 7 (№ 1). – С. 45-59.

13. Коклан Д. Знания, инновации и творческий потенциал как основа экономического развития в XXI в.: [пер. с англ.] / Д. Коклан, Дж. О'Коннел, И. Мерфи // Вестник международных организаций. – 2010. – № 329. – С. 21-32.
14. Marshall A. Principles of Economics / A. Marshall. – 8th ed, reprinted. – N.Y.: Prometheus Books, 1997. – 319 p.
15. World Economic Forum [Electronic resource]. – Available from: <<http://www.weforum.org>>.
16. Drucker P.F. The Age of Discontinuity: Guidelines to Our Changing Society / P.F. Drucker – Piscataway, New Jersey: Transaction Publishers, 1992. – 420 p.
17. United Nations Conference on Trade and Development [Electronic resource]. – Available from: <<http://www.unctad.org>>.
18. Интеллектуальная экономика – технологические вызовы XXI века / С.Ю. Глазьев [и др.]; под ред. О.С. Сабдена. – Алматы: Эксклюзив, 2009. – 320 с.
19. Lenz R.C. Trend extrapolation: workhorse of technological forecasting / R.C. Lenz, H.W. Lanford // Industrial Marketing Management. – 1973. – Vol. 3. – P. 57-65.
20. Инновационный менеджмент: концепции, многоуровневые стратегии и концепции развития: учеб. пособие / Под ред. В.М. Аньшина, А.А. Дагаева. – 3-е изд., перераб., и доп. – М.: Дело, 2007. – 584 с.
21. Трифилова А.А. Анализ инновационных процессов / А.А. Трифилова // Инновации. – 2005. – № 5. – С. 64-67.
22. Заремський Б.В. Інноваційний процес в глобальному середовищі: основні тенденції та закономірності / Б.В. Заремський // Науковий вісник ЧДІЕУ. – 2011. – № 3 (11). – С. 125-133.
23. Ерохина Е.А. Теория экономического развития: системно-синергетический подход / Е.А. Ерохина. – Томск: Изд-во Томского ун-та, 1999. – 160 с.
24. Воронцовский А.В. Закономерности развития инновационной экономики и их влияние на современный кризис / А.В. Воронцовский // Финансы и бизнес. – 2009. – № 4. – С. 21-32.
25. Кацура С.Н. Теоретические основания международного перелива знаний в условиях регионализации / С.Н. Кацура // Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ: сб. науч. тр. – Ливадия-Донецк: ДонНУ, 2007. – С. 456-463.
26. Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент: учеб. для вузов / Р.А. Фатхутдинов. – 6-е изд. – СПб.: Питер, 2008. – 448 с.
27. Выявление системы показателей состояния и динамики экономики в рамках доминирующего и формирующегося технологического уклада / Е.В. Ваганова [и др.] // Проблемы учёта и финансов. – 2011. – № 4. – С. 67-72.
28. Управление инновационными проектами: учеб. пособие / Под ред. В.Л. Попова. – М.: ИНФРА-М, 2009. – 336 с.
29. Авербух В.М. Шестой технологический уклад и перспективы России (краткий обзор) / В.М. Авербух // Вестник Ставроп. гос. ун-та. Сер. Социологические науки. – 2010. – Вып. 71. – С. 159-166.
30. Климова В.В. Оценка воздействия технологических укладов на становление российской экономики [Электронный ресурс] // Экономический журнал. –

2010. – № 19 (3). – Режим доступа: <http://economicarggu.ru/2010_3/klimova.pdf>.
31. Глазьев С.Ю. Развитие российской экономики в условиях глобальных технологических сдвигов: научный доклад к обсуждению на заседании экономической сессии Отделения общественных наук РАН [Электронный ресурс]. – М.: Нац. ин-т развития, 2007. – 134 с. – Режим доступа: <<http://spkurdyumov.narod.ru/GlazyevSUr.htm>>.
32. Брагина Е.А. Модель развития новых индустриальных стран / Е.А. Брагина // Вестник Российской Академии Наук. – 1998. – Т. 68, № 1. – С. 85-89.

УДК 339.7:061.1

Семенов А.А., канд. екон. наук, доц. (ДонНУЕТ, Донецьк)

МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА ЄС

У статті розглянуто питання, пов'язані з аналізом сучасної монетарної політики Європейського Союзу; з'ясовуються сутність, основні напрями, способи, форми та вплив її на соціально-економічний розвиток ЄС.

Ключові слова: монетарна політика, грошово-кредитна політика, євро, єврозона, таргетування, валютна інтервенція, валютний курс, ЄЦБ, золотовалютні резерви.

Одним із найважливіших стратегічних напрямів інтеграційних процесів на сучасному етапі розвитку глобальної економіки є загальна грошово-кредитна, або монетарна, політика. Особливо це стосується інтеграційних міждержавних об'єднань, у тому числі. Європейського Союзу. Така політика ЄС охоплює всі основні системи та сфери інтеграційного об'єднання, а саме економічні, соціальні та політичні. Це багато в чому можна пояснити тим, що монетарна політика значно впливає на розв'язання більшою або меншою мірою всіх економічних і соціальних проблем, які виникають в ЄС, особливо в умовах зростаючого ступеня економічної глобалізації, загострення економічних і фінансових криз, які набувають глобального характеру.

Значний внесок у дослідження проблем, пов'язаних зі спільною економічною політикою Європейського Союзу, зробили провідні вітчизняні дослідники, а саме: О.І. Амоша, Ю.М. Пахомов, Ю.В. Макогон, А.П. Гальчинський, Є.В. Савельєв, А.А. Гриценко, Ю.Д. Родіонов.

Але незважаючи на існування значної кількості робіт, пов'язаних з дослідженням економічної політики ЄС, залишається ще низка питань, які не досліджені або недостатньо досліджені у вітчизняній науковій літературі.

Серед таких питань на особливу увагу заслуговують: фактори, які обумовлюють формування та функціонування монетарної політики ЄС; організаційно-інституціональна структура цієї політики; механізм проведення монетарної політики ЄС (напрями, способи, форми, вимоги, принципи); особливості монетарної політики ЄС в умовах поглиблення економічної глобалізації, інтеграційних